

Григорій МОНАСТИРСЬКИЙ

д.е.н., професор

Західноукраїнський національний університет

СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: ІЄРАРХІЧНИЙ ПІДХІД

Відповідно до теорії організації реалізація загальносистемних орієнтирів є можливою лише за умови однонаправленості векторів розвитку її елементів. Елементами загальнодержавного організму є регіональні системи, що, в свою чергу, складаються з базових адміністративно-територіальних одиниць — громад. Тому формування й реалізацію стратегії економічного й соціального розвитку регіону необхідно розглядати крізь призму муніципальних стратегій. Авторська гіпотеза ієрархічності регіональної стратегії базується на таких положеннях:

1. Стратегія економічного й соціального розвитку регіону реалізується безпосередньо на рівні громад, які є необхідними та невід'ємними складовими регіональної системи.

2. Без загальної підтримки органів місцевого самоврядування базового рівня та відповідних територіальних громад регіональна стратегія є наміром, що не має об'єктивних умов для реалізації.

3. Деталізація регіональних стратегічних орієнтирів відбувається в стратегіях розвитку громад, що повинні підпорядковувати напрямок свого розвитку регіональним цілям. В іншому випадку, протилежний характер стратегічних векторів розвитку регіональних та муніципальних утворень або нівелює зусилля й прагнення регіону і територіальних громад, або породжує конфлікт їх інтересів. Це, в свою чергу, блокує динаміку розвитку територіальних систем різного ієрархічного рівня.

4. У разі відсутності стратегій розвитку громад, що формують регіон, або хоча б певних меж й вектору їх стратегічного вибору, регіональна стратегія залишається гіпотетичною дорожньою картою розвитку території. Регіональна стратегія повинна стати вихідною основою розробки стратегій економічного й соціального розвитку базових територіальних спільнот, однак, з іншого боку, стратегія розвитку регіону повинна враховувати інтереси, стратегічні бачення цих спільнот.

Бар'єрами розробки та реалізації стратегій економічного й соціального розвитку громад є: інституційна незавершеність адміністративно-територіальної реформи; невідпрацьованість адаптованих методологічних підходів до розробки стратегій розвитку громад з урахуванням принципів ситуаційного управління; низький професіоналізм органів місцевого самоврядування; низький рівень залучення професійних муніципальних менеджерів; відсутність спадковості стратегії як довгострокового документу (при зміні владних команд нові місцеві еліти, як правило, відкидають вже розроблену попередниками стратегію, навіть, якщо вона є дієвим документом); несформованість партнерської співпраці між територіальною громадою, утвореними нею органами місцевого самоврядування, підприємницьким сектором та громадськими організаціями як суб'єктами стратегічного управління.

Для впровадження механізму стратегічного планування в управління розвитком найменшійших адміністративно-територіальних одиниць необхідним формування відповідної методологічної бази. Стратегічне планування на відміну від традиційного — це планування, яке орієнтується на активні дії, будучи довготерміновим, стосується сукупності проблем і активізує увагу на оптимальному задоволенні потреб місцевого співтовариства, сприяючи досягненню громадської злагоди. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення з'явилося порівняно недавно: в США на початку 70-х років, в країнах Західної Європи — в середині 80-х років ХХ століття. Стратегічне планування підвищує конкурентоздатність громади. Наявність розробленого стратегічного плану є чинником залучення інвесторів. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення слід розглядати в двох взаємодоповнюючих аспектах: 1) як процес. Стратегічне планування — це процес обміну інформацією, примирення протилежних точок зору та узгодження позицій, формування в учасників планування зацікавленості в реалізації напрацьованої стратегії; 2) як діяльність. Діяльність з планування вимагає спеціальної професійної підготовки. Проте, уявлення спеціалістів-плановиків часто суперечать інтересам інших членів територіальної громади. Тому необхідним є більш широкий підхід до планування, який здійснюється в процесі соціальної співпраці. Стратегічне планування в системі муніципального менеджменту виконує, в першу чергу, аналітично-прогностичну функцію. Окрім того,

воно реалізує й пізнавально-виховну функцію, спрямовану на формування в суб'єктів місцевих відносин нових уподобань та пріоритетів.

Стратегічне планування – одна з найважливіших функцій місцевих органів влади в зарубіжних країнах. Стратегічне планування має демократичну сутність, оскільки дозволяє залучити населення до муніципального управління. Місцеве населення може бути включене до загального процесу розробки стратегічного плану з правом перегляду напрямків роботи, воно стає частиною команди, яка буде впроваджувати стратегію розвитку муніципального утворення. Розробляючи стратегію розвитку муніципального утворення, муніципальний менеджер повинен дати відповідь на два питання: для чого формується стратегічний план та чиї цілі слід врахувати? Враховуючи вказані установки, в США визначають три типи можливих стратегій розвитку муніципального утворення: технологічно-можливі стратегії; економічно-можливі стратегії; соціально-можливі стратегії. В зарубіжних країнах використовується два варіанти визначення стратегічних цілей: шоківий (територіальній громаді оголошуються вже сформовані цілі і лише тоді відбувається зворотний зв'язок між громадою та органами муніципального управління, в процесі якого останні визначають реакцію громади на встановлені цілі — сприйняття чи несприйняття); непередбачуваний (цілі встановлюються на основі діалогу з територіальною громадою). В муніципальному менеджменті використовують різноманітні алгоритми стратегічного планування: 1) алгоритм Бейлі (США); 2) багатоступеневе планування (використовується Агентством муніципального розвитку США); 3) модель Мейерсона; 4) метрополітенське планування Хейвуда (Канада).

Процес стратегічного планування розвитку муніципального утворення полягає у реалізації низки кроків: I крок – моніторинг соціально-економічного стану громади; II крок – ресурсний аналіз громади; III крок – визначення проблем і постановка цілей; IV крок – визначення шляхів досягнення цілей і завдань. Кожен етап стратегічного управління розвитком громади не є відособленим, на практиці може бути проведена корекція та повернення на будь-який попередній етап. Стратегічний план може розроблятися, як в цілому для громади, так і для окремих муніципальних функціонально-галузових сфер та комунальних підприємств. З метою розробки стратегічного плану розвитку громади і організації робіт з його виконання може бути створена організаційна самостійна структура (наприклад, Агентство соціально-економічного розвитку муніципального утворення), яка узгоджуватиме інтереси різних сторін стратегічного планування.

Розв'язання проблеми розробки й реалізації регіональних і муніципальних стратегій потребує формування нової сучасної моделі територіальної організації управління, яка б базувалася на принципах регіонального та муніципального менеджментів, що базуються на креативному підході до управління з використанням системи управлінських технологій.

Список використаних джерел

1. Monastyrskiy G. European landmarks of municipal reform of Ukraine. International security in the frame of modern global challenges 2019: Collection of research papers. Vilnius: MRU, 2019. P. 63-66.
2. Novikova M., Kozyrieva O., Novikov D., Monastyrskiy G., Mazur A. Innovative Approaches to Economic Development of the Regions of Ukraine. Vision 2025: Education Excellence and Management of Innovations through Sustainable Economic Competitive Advantage: Proceedings of the 34th International Business Information Management Association (IBIMA) (13-14 November 2019, Madrid, Spain). P. 9791-9803.
3. Інституційні засади і маркетингові імперативи сталого розвитку: монографія / ред. Т.М. Борисова, Г.Л. Монастирський. Тернопіль: «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 340 с.